

هلن هس در خدمت آموزش نوین ایران



(از ۱۳۰۳ تا ۱۳۱۲ ش.)

مهتاب هدایتی^۱

دارالمعلّمت در سال ۱۲۹۷ شمسی به منظور تربیت معلمان زن برای مدارس دخترانه تأسیس شد و نقش مهمی در نهادینه‌سازی آموزش زنان در ایران ایفا کرد. در سال ۱۳۰۳، وزارت معارف تصمیم به استخدام یک زن خارجی برای مدیریت این نهاد آموزشی گرفت؛ تصمیمی که با انتخاب مادام هلن هس از کشور فرانسه به اجرا درآمد. هلن هس به مدت حدود یک دهه، از واپسین سال‌های دوره قاجار تا میانه دوره پهلوی اول، مدیریت دارالمعلّمت را بر عهده داشت. با وجود اهمیت جایگاه او در تاریخ آموزش زنان، اطلاعات موجود درباره زندگی، نحوه استخدام و عملکرد او بسیار محدود است. این پژوهش با تکیه بر اسناد تاریخی، نشریات و مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی می‌کوشد تصویر روشن‌تری از حضور حرفه‌ای هلن هس در ایران و تأثیر او بر نظام آموزشی آن دوره ارائه دهد.

کلیدواژه‌ها:
دارالمعلّمت،
مادام هلن هس،
وزارت معارف، مدارس
دخترانه

یافته‌های این پژوهش نشان داد هلن هس حدود یک دهه در مدیریت دارالمعلّمت نقش مثبتی ایفا کرده است و بر همین اساس هم قرارداد او چندین بار تمدید شده است. از سوی دیگر او با تدریس در دارالمعلّمت و انتشار مقالات درباره آموزش زن در آموزش نوین نیز حضوری فعال داشته است.

استناد: هدایتی، مهتاب. (۱۴۰۴). هلن هس در خدمت آموزش نوین ایران (از ۱۳۰۳ تا ۱۳۱۲ ش.).

آرشیو ملی، ۸ (۲)، ۱۰-۳۰.

۱. کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، تهران، ایران
Hedayati.mahtab@gmail.com



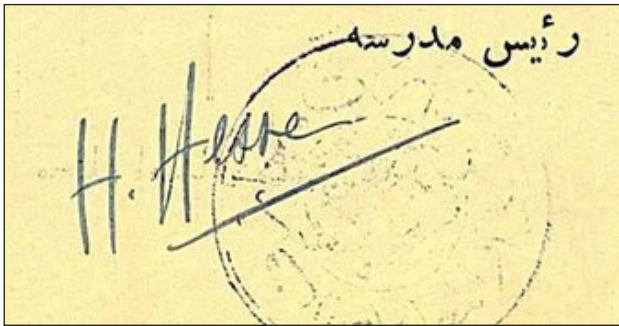
پس از استقرار نظام مشروطیت، روند تأسیس مدارس دخترانه و توجه به تحصیل دختران، سیر صعودی یافت. بسیاری از نخبگان کشور و شمار قابل توجهی از نشریات به ترویج و حمایت از تحصیل دختران پرداختند و دولت و مجلس مشروطه نیز برنامه و سیاست‌های ویژه‌ای برای آموزش و پرورش آنها به کار بستند. در این زمان، یکی از مهم‌ترین مسائل مربوط به تحصیل دختران، کمبود معلمان زن برای مدارس دخترانه بود. نباید این نکته را نادیده گرفت که با وجود رشد فرهنگی جامعه در نتیجه مواجهه با اندیشه مدرن، هنوز هم بسیاری تحصیل دختران را نادرست می‌دانستند و با آن مخالفت می‌کردند. ازسوی دیگر، بخشی از موافقان تحصیل دختران، با تدریس معلمان مرد در مدارس دخترانه مخالف بودند. این وضعیت، ضرورت تأسیس مدرسه‌ای برای تربیت معلمان زن را بیش از پیش نمایان ساخت. در مواجهه با این مسئله، در سال ۱۲۹۷ شمسی برابر با ۱۳۳۷ قمری در زمان ریاست‌وزاری حسن وثوق‌الدوله و وزارت احمدخان نصیرالدوله در وزارت معارف و اوقاف، مدرسه دارالمعلمّات به‌عنوان مرکزی برای تربیت معلمان زن، تشکیل شد (ساکما، ۱۳۱۰/۲۷۰۳۱/۲۹۷).

هدف اصلی بنیان این مدرسه این بود که محصلان پس از گذراندن دوره‌ای مشخص بتوانند در یکی از مدارس دخترانه تدریس کنند. در ابتدای راه، از معلمان دارالمعلمّین برای تدریس در دارالمعلمّات استفاده می‌شد. در ادامه، وزارت معارف تصمیم گرفت شماری معلم زن اروپایی برای تدریس در دارالمعلمّات استخدام کند. در سال ۱۲۹۸ شمسی برابر با ۱۳۳۹ قمری، ۱۶ معلم به همراه یک مدیر و یک ناظم برای اداره و آموزش دارالمعلمّات به استخدام وزارت معارف درآمدند. شماری از این معلمان زن خارجی از کشور فرانسه بودند و در کنار معلمان ایرانی و اروپایی مشغول تدریس شدند. مدیریت این مدرسه با یوسف‌خان مؤدب‌الملک بود. در آن زمان سیاست اصلی وزارت معارف، استخدام معلم از کشورهای بود که در ایران نفوذ و منافع سیاسی نداشته باشند؛ ازاین‌رو اکثر معلمان از کشور فرانسه انتخاب و استخدام می‌شدند. در سال ۱۳۰۳ شمسی، وزارت معارف، مادام هلن هس را به‌عنوان مدیر و معلم به استخدام درآورد تا در دارالمعلمّات مشغول مدیریت و تدریس شود. مادام هس حدود یک دهه (۱۳۰۳-۱۳۱۲ ش.) در دارالمعلمّات مدیر بود و نقشی تأثیرگذار در تربیت معلمان زن در این مدرسه ایفا کرد. اما مادام هس که بود و با چه کارنامه‌ای به استخدام دولت ایران درآمد؟ و عملکرد او در دارالمعلمّات به چه صورت بوده است؟

به‌طورکلی اطلاعات چندانی درباره مادام هس در دست نیست و همین امر سبب شده تاکنون پژوهش مستقلی درباره این شخصیت انجام نگیرد. براین اساس، در این مقاله تلاش خواهد شد با بهره‌گیری از اسناد تاریخی، نشریات و مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی، گزارشی از روند استخدام و چگونگی عملکرد مادام هس در دوران مدیریت او در دارالمعلمّات ارائه شود.

۲. مادام هلن هس

در بیشتر منابع تاریخی این شخصیت به نام‌های مادام هس و مادام آندره هس معرفی شده است. حتی در قراردادهای استخدامی که می‌بایست نام کامل طرف قرارداد در آن قید شود، اشاره‌ای به نام کوچک او نشده است. همچنین در بانک مستندات سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران این شخصیت، مستندسازی نشده و در توصیف‌گر فهرست اسناد نیز با عنوان‌های مادام هس و مادام آندره هس ثبت شده است. در اسناد تاریخی شخصیت دیگری با عنوان مسیو آندره هس وجود دارد که هم‌زمان با مادام هس در مدرسه عالی حقوق به تدریس حقوق اشتغال داشته است. درباره نسبت و ارتباط این دو شخصیت، اطلاعات روشنی به دست نیامد؛ جز آنکه براساس یکی از مکاتبات وزارت معارف، مسیو آندره هس در استخدام مادام هس نقش داشته است (ساکما، ۱۳۲۵ ه/ ۲۹۷؛ از این رو به نظر می‌رسد مسیو آندره هس همسر مادام هس بوده باشد. امضای مادام هس در مکاتبات مدرسه دارالمعلم‌ات نشان می‌دهد که نام کوچک او با حرف H آغاز می‌شده است.



■ امضای مادام هلن هس در اسناد مدرسه دارالمعلم‌ات

انتشار مقاله‌ای از هلن هس در مجله تعلیم و تربیت در سال ۱۳۰۴ شمسی، در نهایت مشخص کرد که نام مدیر و معلم دارالمعلم‌ات «هلن هس»^۱ بوده است. اطلاعاتی درباره نحوه انتخاب مادام هس برای مدیریت دارالمعلم‌ات در دست نیست. با این حال، از آنجاکه فرانسه سابقه قابل توجهی در تأسیس مدارس تربیت معلمان زن داشت، استخدام مدیر از این کشور سیاستی قابل دفاع به شمار می‌آمد. فرانسه از اواخر قرن نوزدهم برای تربیت معلمان زن مدرسی تأسیس کرده بود که در هر کدام از این مدارس سالانه بیش از هزار نفر فارغ التحصیل می‌شد (بی‌نا، ۱۳۰۴، صص ۷۵ و ۷۶). از سوی دیگر، فرانسه در ایران منافع سیاسی نداشت و دولت بر آن بود که متخصصان کشورهای بی طرف را به استخدام درآورد. براساس لایحه استخدام مادام هس در سال ۱۳۰۳ شمسی، دولت به واسطه سابقه معلمی و مدیریت او در دارالمعلم‌ات فرانسه، اقدام به انتخاب وی کرده است (کمام، ۱/۱۱/۱۰/۱۴۱۵-۱۱۴۱).

1. Helene Hesse

۳. تدریس و مدیریت مادام هس در دارالمعلّمت

همان‌گونه که گفته شد، در بدو تشکیل دارالمعلّمت، یوسف‌خان مؤدب‌الملک مدیریت آن را بر عهده داشت. از حدود سال ۱۳۰۰ تا اوایل سال ۱۳۰۲ شمسی ریاست این مدرسه بر عهده بانو فصیح‌الملوک مهمام بود. در ادامه، از سال ۱۳۰۲ تا سال ۱۳۰۳ شمسی سیدمحمد حجت به ریاست دارالمعلّمت منصوب شد. در سال ۱۳۰۳ شمسی، وزارت معارف تصمیم گرفت مادام هلن هس را برای تدریس زبان فرانسوی و مدیریت مدرسه دارالمعلّمت استخدام کند. در این راستا لایحه استخدام مادام هس برای معلمی و مدیریت دارالمعلّمت به مدت سه سال و درازای سالی ۱۵۰۰ تومان در ۲۴ آبان سال ۱۳۰۳ شمسی با امضای محمدعلی فروغی (ریاست‌وزراء) و میرزا نظام‌الدین مشارالدوله (وزیر معارف) به مجلس ارسال شد. این لایحه پیش از طرح در مجلس در سه کمیسیون خارجه، بودجه و معارف بررسی و سرانجام یک ماه بعد یعنی در ۲۵ آذر ۱۳۰۳ شمسی به تصویب نمایندگان مجلس شورای ملی رسید (کمام، ۱۳۸۱/۱۴۱/۵-۱۱۴۱). در کمیسیون خارجه، تابعیت و ملیت مادام هس، در کمیسیون معارف، کلیات لایحه و در کمیسیون بودجه، میزان حقوق سالانه وی بررسی و با اکثریت آرا به تصویب رسید (کمام، ۱۳۸۱/۱۴۱/۵-۱۱۴۱). تعیین مبلغ ۱۵۰۰ تومان در سال برای حقوق مادام هس باعث نارضایتی برخی نمایندگان مجلس شد. به باور آنها این میزان حقوق برای یک معلم خارجی که به زبان فارسی تسلط نداشت زیاد بود. برخی نمایندگان مجلس بر این باور بودند که به جای استخدام کسانی مانند مادام هس که به زبان فارسی آشنایی ندارند، از معلمان ارامنه‌ای استفاده شود که هم در اروپا تحصیل کرده بودند، هم به زبان فارسی تسلط داشتند و هم حاضر بودند درازای ماهی ۲۰ تومان به خدمت بپردازند (مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی، بی‌تا، دوره ۵، جلسه ۱۳۷ [۱۳۰۳]); باین حال موافقان استخدام مادام هس او را آشنا به زبان فارسی و فردی مجرب در عرصه مدیریت مدارس معرفی می‌کردند. سید یعقوب انوار ابتدا مبلغ ۶۰۰ و سپس ۱۰۰۰ تومان در سال، قائم مقام ۱۲۰۰ تومان در سال، سیدجلال ۶۰۰ تومان در سال، و یدالله‌خان ۱۳۰۰ تومان در سال پیشنهاد کردند؛ اما در نهایت همان مبلغ ۱۵۰۰ تومان در سال به تصویب رسید. در جلسه تاریخ ۱۷ برج حوت ۱۳۰۳ شمسی، نمایندگان مجلس شورای ملی این لایحه را به تصویب رساندند. در نهایت مادام هس به استخدام دولت ایران درآمد و در دوره پهلوی نیز به فعالیت خود ادامه داد.^۱

از اوایل استخدام تا پایان خدمت، مادام هس، افزون بر مدیریت مدرسه، به تدریس زبان فرانسه و ورزش نیز می‌پرداخت (ساکما، ۱۳۲۵۸/۲۹۷). براساس گزارش‌های بازرسان وزارت معارف، وی هفته‌ای ۱۵ ساعت در کلاس‌های مختلف دارالمعلّمت تدریس می‌کرد (ساکما، ۲۹۷/۹۹۵). در سال ۱۳۰۷ قرارداد مادام هس پس از سه سال به اتمام رسید و وزارت معارف به دلیل رضایتی که از عملکرد او داشت، قرارداد را به مدت یک سال و دو ماه دیگر تمدید کرد:

ماده واحده- دولت مجاز است قرارداد استخدام مادام آندره هس تبعه فرانسه را برای مدت یک سال و دو ماه و پانزده روز از تاریخ اول فروردین ۱۳۰۷ برطبق کترات مصوبه ۸ سابق

۱. در سال ۱۳۰۵ شمسی، مسیو آندره هس فرانسوی نیز برای تدریس حقوق در مدرسه عالی حقوق به استخدام وزارت معارف درآمد. نگارنده درباره نسبت این دو نفر اطلاعاتی به دست نیاورد.

تجدید و تمدید نماید. این قانون که مشتمل بر يك ماده است در جلسه نهم اردیبهشت ماه يك هزار و سیصد هفت شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید (مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی، بی تا، دوره ۶، جلسه ۱۸۷ [۱۳۰۷]).

پس از پایان این قرارداد، دولت طی لایحه‌ای در اردیبهشت ۱۳۰۸ از مجلس شورای ملی درخواست کرد قرارداد مادام هس را به مدت یک سال و یازده ماه و پانزده روز تصویب کند. این لایحه نیز پس از تصویب در کمیسیون‌های بودجه، معارف و خارجه در جلسه دوازدهم خرداد ۱۳۰۸ به تصویب نمایندگان مجلس رسید (کمام، ۵۳/۷/۱۱/۵/۸۸). با پایان این قرارداد، در سال ۱۳۱۰، وزارت معارف از مجلس شورای ملی درخواست کرد قرارداد مادام هس را تا دو سال دیگر یعنی اول خرداد سال ۱۳۱۲ شمسی با حقوق سالانه هزار و هشتاد تومان و هزار و هشتاد پهلوی تمدید کند (ساکما، ۹۹/۴۴۰/۳۱۰). کمیسیون‌های خارجه، بودجه و معارف در ۲۸ آذر ۱۳۱۰ این لایحه را با اکثریت آرا به تصویب رساندند و نمایندگان مجلس نیز در هفتم دی ماه همان سال لایحه مزبور را تصویب کردند (کمام، ۱۰۸/۵/۲/۷۷/۸).

اول خرداد سال ۱۳۱۲ پایان ۹ سال خدمت مادام هس در دارالمعلّات بود. از این تاریخ به بعد مدیر مدرسه دارالمعلّات، هاجر تربیت قرار گرفت و نامی از مادام هس در میان شاغلین دارالمعلّات دیده نمی‌شود. تدریس زبان فرانسه نیز در این تاریخ بر عهده فخرعظمی ارغوان بود (ساکما، ۸/۳۴۴/۲۹۷).

در حال حاضر اطلاعات بیشتری درباره زندگی این معلم فرانسوی در دست نیست. تمرکز بر بررسی کتاب خاطرات و بررسی اسناد وزارت امور خارجه شاید بتواند داده‌های تازه‌تری از این مدیر دارالمعلّات فراهم آورد. آنچه مسلم است مادام آندره هس چند سال مدیریت یکی از مهم‌ترین مدارس آن روزگار را بر عهده داشته است و انصاف آن است که پژوهش جامع‌تری درباره خدمات فرهنگی او انجام گیرد.

۴. عملکرد هلن هس به روایت اسناد

درباره کیفیت مدیریت و معلمی مادام هس اطلاعات ناچیزی در دست است؛ جز برخی دیدگاه‌های نمایندگان مجلس در زمان تمدید قرارداد که غالباً بر کیفیت کار او صحه گذاشته‌اند. از مادام هس، دو مقاله در دست است که هر دوی آنها توسط حبیب‌الله خان مظفری ترجمه و در نشریه تعلیم و تربیت، در سال ۱۳۰۴ شمسی منتشر شده‌اند. مقاله نخست با عنوان «مختصر دستور به معلمات: درس و طرز سؤال آن از محضلات» شرحی است از اصول تدریس برای معلمان زن (هس، ۱۳۰۴ ب) و مقاله دوم با عنوان «تربیت نسوان و مولیر» بر پایه پژوهشی از مولیر نمایشنامه‌نویس فرانسوی، این پرسش را بررسی می‌کند که آیا تعلیم و تربیت باعث سرپیچی و تنفر نسوان از امور خانه و زندگانی خانوادگی می‌شود یا نه؟ (هس، ۱۳۰۴ الف).

ازسوی دیگر، اسناد مدرسه دارالمعلمّات نشان می‌دهد او توجه زیادی به وضعیت دارالمعلمّات و محصّلان آن داشته و در بسیاری از مکاتبات خود با وزارت معارف، به وضعیت نامناسب کلاس‌ها و کمبود وسایل گرمایشی اعتراض و بر ضرورت حمایت از محصّلان مستعد و کم‌بضاعت تأکید داشته است. برای نمونه، وی در تاریخ پنجم بهمن ۱۳۰۸ شمسی در نامه‌ای خطاب به وزارت معارف از سردی کلاس‌ها و بیماری محصّلان شکایت کرده است:

خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که در سه کلاس این مدرسه که اخیراً ساخته شده و نسبتاً بزرگ است یک بخاری کفایت گرم کردن آن را نکرده و غالباً بیش از ۸ درجه حرارت ندارد و آقای اعتماد در معاینه شاگردان تشخیص دادند که عده کثیری مبتلا به برونشیت^۱ هستند و چنانچه بخواهیم در این کلاس‌ها دو بخاری نصب کنیم، بخاری و ذغال اضافه لازم دارد (ساکما، ۱۳۹۷/۶۴۰۹). در نامه دیگر او به وزارت معارف در تاریخ ۳۰ آبان ۱۳۱۰ از وضعیت کوچه مدرسه دارالمعلمّات ابراز نارضایتی کرده است:

کوچه مدرسه بسیار کثیف و وضعیت آن گمان‌ناکردنی است. چگونه ممکن است که وزارتخانه نتواند از بلدیّه دستوری برای پاک کردن آن بخواهد. در هیچ‌یک از شهرهای عالم کوچه و راه عبور مردم را محل مزبله قرار نمی‌دهند (ساکما، ۱۳۹۸/۱۰۲۴۰). در نمونه‌ای دیگر، مادام هس در نامه‌ای به ریاست کل تفتیش وزارت معارف به تاریخ ۲۸ اسفند ۱۳۱۰ خواستار رسیدگی به وضعیت نابسامان حیاط مدرسه شده است:

به مناسبت یک هفته تعطیلی عید نوروز، موقع مناسبی است برای بردن خاک‌هایی که از بتّایی و خراب شدن دیوار در حیاط مدرسه مانده و مانع است برای ورزش کردن محصّلات و همچنین برای ساختن حوض می‌توانند در این مدت امر فرموده بتّایی آن را به اتمام رسانند، زیرا بعد از این چند روز تعطیل، اسباب زحمت و نارضایتی محصّلات است، نمی‌توانند در حیاطی که بتّا مشغول کار است تفریح داشته باشند (ساکما، ۱۳۹۸/۱۰۲۴۰).

در نمونه‌ای دیگر، او در نامه‌ای به ریاست کل تفتیش وزارت معارف به تاریخ ۱۹ اسفند ۱۳۱۰ خواستار تأمین حصیر برای پنجره‌های کلاس‌های درس شده است:

نظر به گرمای هوا و شدت حرارت نور آفتاب لازم است جلوی درب اطاق‌ها فوراً حصیر قرار داده شود که جلوگیری از نور آفتاب بشود؛ زیرا شاگردان نمی‌توانند در اطاق نشسته با نور مواجه باشند و بنا بر قواعد حفظ‌الصحه برای چشم بسیار مضر می‌باشد (ساکما، ۱۳۹۸/۱۰۲۴۰).

۵. نتیجه‌گیری

مرو اسناد، گزارش‌ها و مکاتبات رسمی وزارت معارف در دوره قاجار و پهلوی اول نشان می‌دهد که مادام هلن هس، به‌عنوان یکی از نخستین زنان مدیر و معلم خارجی در نظام آموزشی نوین

۱. اصل: برونشیت

ایران، نقشی تأثیرگذار در مدیریت و ارتقای مدرسه دارالمعلّمت ایفا کرده است. حضور او نه تنها در مقام مدیریت، بلکه به عنوان معلم زبان فرانسه و تربیت بدنی، بیانگر گستردگی نقش ها و تعهد او در نظام آموزشی نوپای ایران است. با وجود مخالفت هایی در مجلس شورای ملی درباره میزان حقوق و ملیت وی، تداوم استخدام و تمدید چندباره قراردادهايش را می توان نشانگر رضایت مسئولان از عملکرد اداری و آموزشی او دانست.

با این حال، کمبود اطلاعات دقیق درباره زندگی شخصی، پیشینه علمی و فعالیت های آموزشی مادام هس، ضرورت انجام پژوهش های مستقل و گسترده تری را درباره این شخصیت تاریخی برجسته، آشکار می سازد. مادام هس نه تنها بخشی از تاریخ آموزش زنان در ایران را رقم زده است، بلکه بررسی عملکرد و جایگاه او می تواند چشم اندازی تازه از تعاملات فرهنگی و آموزشی ایران با غرب در عصر مشروطه و پهلوی اول، پیش روی پژوهشگران بگشاید.

منابع

- بی.نا. (۱۳۰۴). «تعلیمات ابتدایی در فرانسه». *نشریه تعلیم و تربیت*، ۱ (۳ و ۴)، خرداد و تیر، ۷۵-۷۸.
- سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (ساکما): ۸۳۹/۱۰/۲۴۰:۲۴۵۸/۱۳۲۹۷/۳۱:۲۹۷/۲۷۰۳۱:۲۹۷/۳۴۴۰۸:۲۹۷/۳۴۴۰۹۹/۴۴۰۳۱:۴۹۰۶۴/۳۱۰/۶۴۰۹۳:۲۹۷/۶۴۰۹۳:۲۹۷/۹۹۵
- کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی (کمام): ۵۳/۷/۱۱/۵۸/۵/۸۸/۲/۷۷/۸/۱۰۸/۵
- ۱۱/۱/۱۴۱/۵-۱۱۴۱
- هس، هلن. (۱۳۰۴، الف). «تربیت نسوان و مولیر». (حبیب الله مظفری، مترجم). *نشریه تعلیم و تربیت*، ۱ (۸ و ۹)، آبان و آذر، ۴۱-۴۸.
- هس، هلن. (۱۳۰۴، ب). «درس و طرز سؤال آن از محصلات». (حبیب الله مظفری، مترجم). *نشریه تعلیم و تربیت*، ۲ (۹)، آبان و آذر، ۴۵-۴۷.
- مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی*. (بی.تا). دوره پنجم، جلسه ۱۳۷ (۳۰۱۳ ش.). [در نرم افزار لوح مشروح، نسخه دوم]. قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور).
- مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی*. (بی.تا). دوره ششم، جلسه ۱۸۷ (۷۰۱۳ ش.). [در نرم افزار لوح مشروح، نسخه دوم]. قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور).

هو

مقام محترم مجلس شورای ملی

چون مدرسه دارالمعلّمات محتاج است به یک نفر مدیره و معلمه که در اصول و تربیت و تعلیم، مطلع بوده و بتواند محضّلات را برای معلمی مدارس نسوان تهیه نموده و دارالمعلّمات را به مفهوم حقیقی آن اداره نماید، لهذا وزارت معارف در نظر گرفته است، مادام آندره هس را که در مدارس فرانسه، سمت معلمی و مدیری داشته و برای اداره دارالمعلّمات از همه حیث صلاحیت دارد استخدام و سواد کتّرات او را تحت سه ماده به شرح ذیل به مجلس شورای ملی تقدیم می دارد تا در صورت تصویب به استخدام مشارالیه مبادرت شود:

«ماده اول»: دولت مجاز است مادام آندره هس، تبعه فرانسه را برای مدت سه سال از تاریخ اول حمل

۱۳۰۴ (۲۱ مارس ۱۹۲۵) برای مدیری و معلمی دارالمعلّمات کتّرات نماید.

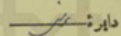
«ماده دوم»: حقوق مادام آندره هس از قرار سالی هزار و پانصد تومان خواهد بود.

«ماده سوم»: دولت مجاز است طبق ماده دوم قانون کتّرات مستخدمین خارجه مصوبه ۲۳ برج

عقرب ۱۳۰۱ [شمسی] سایر شرایط و تعیین کتّرات مادام آندره هس را امضاء نماید.

از طرف آقای رئیس الوزرا، [(مهر)]: (ریاست وزرا)

مشاورالدوله، [(مهر)]: (وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه).



لعمري اے اے ۵ ضعیف

نام محترم صدر شریف

[illegible]

حقن ادم اندوه من از نور سلا هزاره در نصرتان خجسته بود
دست بجز نبوت بر طبق ادم در آن کسرت شیرین غار به صحرای ۳۳
ساده شعله در حقن کسرت ادم اندوه من از نور سلا هزاره

مسیح بن مریم: حاضر، درجہ و کلاس
۱۷۵۶

درجہ ۱۵ مقررہ   (۱۵ مقررہ)  (۱۵ مقررہ)

۱۱۴۱۸

۱۵ فرس ۱۵ ۱۳



■ [سند شماره ۲]

[(نشان تاج و شیر و خورشید)]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ ۱۰ ماه ۲ سنه ۱۳۰۸

ساحت محترم مجلس شورای ملی

نظر به اینکه قرارداد استخدام مادام آندره هس، مدیره و معلمه دارالمعلمات در تاریخ پانزدهم خرداد ۱۳۰۸ منقضی می‌گردد و نظر به اینکه در مدت تصدی، وظایف خود را به‌طور شایسته انجام داده است، وزارت معارف، وجود او را به‌جهت ادامه خدمت لازم دانسته، ماده واحده ذیل را برای تجدید و تمدید کتبرات، تقدیم و تصویب آن را به قید فوریت تقاضا می‌نماید:

ماده واحده- دولت مجاز است قرارداد استخدام مادام آندره هس تبعه دولت فرانسه را برای مدت یک سال و یازده ماه و پانزده روز از تاریخ پانزدهم خرداد ۱۳۰۸ به‌جهت مدیری و معلمی مدرسه دارالمعلمات برطبق مقررات قانون مصوب ۱۷ حوت ۱۳۰۳ تجدید و تمدید نماید.

وزیر معارف، [(مُهر و امضا)]: (وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه)

وزیر مالیه، [(مُهر و امضا)]: (وزارت مالیه)

رئیس الوزراء.



■ [سند شماره ۳]

[(نشان تاج و شیروخورشید)]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مدرسه دارالمعلمات مرکزی

به تاریخ ۵ بهمن ماه ۱۳۰۸

مقام منیع وزارت جلیله معارف دامت شوکته

خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که در سه کلاس این مدرسه که اخیراً ساخته شده و نسبتاً بزرگ است یک بخاری کفایت گرم کردن آن را نکرده و غالباً بیش از ۸ درجه حرارت ندارد و آقای دکتر اعتماد در معاینه شاگردان تشخیص دادند که عده کثیری مبتلابه (برونشیت)^۱ هستند و چنانچه بخواهیم در این کلاس‌ها دو بخاری نصب کنیم بخاری و ذغال اضافه لازم دارد؛ لذا کسب تکلیف می‌نماید.

مدیره دارالمعلمات، [(امضا): (H.Hesse)].

وزارت معارف و اوقاف

ل- ۹۷

شماره ۵۹۰



تاریخ ۵ بهمن ماه ۱۳۰۸

شماره ضمیمه

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مدرسه دارالعلوم

دارالعلوم

مقام رئیس وزارت معارف و اوقاف

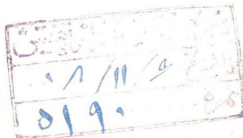
فطربزرگ مستوفی میسر دارد که در سه کلاس فنی درس که اخیراً در
و نیز بزرگ است یک بخار کباب گرم که لی آن فکند و ده و ده
۸ درجه و اورت ندارد و آقا در اعتماد در معاینه که در
که معنی کثیر بتدبیر (بزنشیت) هستند و چنانچه بخواهم
در این

لذا
دو بخار نصب کنی بخار و دمنده اضافه لازم دارد

مدیر دارالعلوم

کسب تکلیف منی

H. Hase





■ [سند شماره ۴]

[(نشان تاج و شیروخورشید)]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مدرسه دارالمعلمّات

۱۲ آبان ماه سنه ۱۳۰۸

مقام منیع معاونت کل وزارت جلیله معارف دامت شوکتہ

خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که یک نفر شاگرد سال چهارم این مدرسه (معصومه خانم کامیابی) اخیراً پدر و مادر او فوت نموده‌اند و با چند خواهر کوچک در کمال عُسرت به سر می‌برند و به واسطه شوقی که به ادامه تحصیل دارد به ترک مدرسه مایل نیست و هرگاه آن وزارت جلیله، کمک معاشی جهت او مقرر فرمایند خیلی به‌مورد خواهد بود و چنانچه موانعی برای کمک خرج او موجود است، ممکن است که به واسطه افزودن حقوق خواهر بزرگتر او (حاجیه خانم کامیابی) که در یکی از مدارس ابتدایی دولتی مشغول تدریس است مساعدتی با امر معاش او بفرمایند.

با تقدیم مراتب احترام مدیره دارالمعلمّات، [(امضا): (H.Hesse)]

[یادداشت حاشیه]:

ضبط شود تا تکلیف یک نفر محصل مدرسه طب که از مریض خانه کمک خرج می‌گیرد معلوم شود.

..... شماره ضمیمه



وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مدرسه دارالمعلمین

~~دستور~~

مقام رئیس مضافت کمر وزارت جلیده مضافت

فطر باره فوسفور سیدار در کدو فوف که من چهارم فرم مدرسه

افراد در مادر و فوت نموده و با چند خواهر و برادر و عورت و برادر

دولت اسطوخودوس باده خسته تحصیل دارد بزرگ مدرسه مایه نیست در کمال

وزارت عدله مکمل معاشی است از مقرر فرمائید خدایمورد و خاندانها

مراغسی به رنگ خج او مر جود است حکم است در بواسطه افزودن حق

خواهر بزرگوار (صاحبیه خانم کاتبه) ای که از راه رسیده ای دوستی

مشتغل تدريس است ساعتی با امر مسافر او بفرمانند.

باعتقاده مع قرب اجتماعه اليه
 حفظه كما تأليفه في نفسه من رتبة
 من رتبة انزل في رتبة كذا

مکتبہ دارالعلوم دیوبند

۵۵۴
روزنامه
فوتبالت عمومی
شماره ۱۱
۱۳۰۱



■ [سند شماره ۵]

نمره ۷۱۸۳/۲۳۳۶ مورخ ۱۳۰۸/۳/۲۱
سواد قرارداد تمدید استخدام مادام آندره هس

قرارداد ذیل به نام دولت علیه ایران بین جناب مستطاب اجل آقای میرزایحیی خان قراگزلو وزیر معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه و مادام آندره هس تبعه دولت فرانسه به موجب مقررات قانون مصوب ۱۲ خرداد ۱۳۰۸ منعقد می‌گردد. ماده واحده: قرارداد استخدام مادام آندره هس مطابق قرار نمره ۱۳۰۹/۹۲۶۷ مورخ ۲۶ حوت ۱۳۰۳ که به موجب کتبرات نمره ۴۰۹۲/۱۹۴۶ مورخ ۱۳۰۷/۲/۳۰ تمدید و تجدید شده است، برای مدت یک سال و یازده ماه و پانزده روز از تاریخ پانزدهم خرداد ۱۳۰۸ به جهت مدیری و معلمی دارالمعلمیات، ثانیاً تمدید می‌شود. محل امضاء مادام هس. محل امضاء و مهر وزارت.

نمبر ۷۱۸۳/۲۳۳۶ مورخ ۸/۳/۲۱

Accord sur prolongement du contrat d'engagement de Madame André Hesse.

سواد قرارداد تمدید استخدام مادام اندره هس

Entre d'une part S. E. Mirza Yahya Khan Gharaghoslou, Ministre de l'Instruction Publique, des Fondations Pieuses et des Beaux-Arts agissant et stipulant au nom et pour le compte du Gouvernement Impérial Persan, et Madame André Hesse, citoyenne française, d'autre part, l'accord suivant a été conclu en vertu des dispositions de la loi du 12 Khordad 1308 :

قرارداد ذیل مقام دولت طبعه ایران بین جناب مستطاب اجل آقای میرزا یحیی خان قراقرلسو وزیر معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه و مادام اندره هس نموده دولت فرانسه بموجب مقررات قانون مصوب ۱۲ خرداد ۱۳۰۸ منعقد میگردد۔ ماده واحده۔ قرارداد استخدام مادام اندره هس مطابق قرارنمبر ۵۰۹/۹۲۶۷ مورخ ۲۶ حوت ۱۳۰۴ که بموجب کتبات نمره ۱۹۴۱ مورخ ۱۳۰۷/۲/۳۰ تمدید و تجدید شده است برای مدت یک سال و یازده ماه و یازده روز از تاریخ یازدهم خرداد ۱۳۰۸ بحسب مدیریت و عملی دارالمعلقات تمدید میشود۔ محل امضا مادام اندره هس محل امضا و مهر وزارت

Article Unique

L'engagement de Madame André Hesse comme directrice et institutrice de l'Ecole Normale des Filles, effectué suivant le contrat N° 9267/8509, du 26 Hout 1302, et prolongé sous N° 4092/1946, du 30-2-1307 est prolongé de nouveau pour une période de 23 mois et 15 jours à partir du 15 Khordad 1308. Signature et Sceau du Ministère de l'Instruction Publique. Signature de Madame André Hesse.

ساحت مقدس مجلس شورای ملی

نظر به اینکه قرارداد استخدام مادام آندره هس تبعه دولت فرانسه، مدیره و معلمه دارالمعلمات در تاریخ اول خرداد ۱۳۱۰ منقضی می شود و نظر به اینکه مشارالیه وظایف مرجوعه را در مدت تصدی، در نهایت شایستگی انجام داده و موجبات رضامندی وزارت معارف را فراهم نموده، لهذا برای ادامه خدمات مشارالیه ماده واحده ذیل را برای تجدید قرارداد استخدام پیشنهاد و تصویب آن را تقاضا می نماید:

ماده واحده: دولت مجاز است قرارداد استخدام مادام آندره هس تبعه دولت فرانسه را برای مدت دو سال از اول خرداد ۱۳۱۰ به جهت معلمی و مدیری مدرسه دارالمعلمات در حدود مقررات قانون مصوب ۱۷ حوت ۱۳۰۳ تجدید و تمدید نماید. حقوق مادام آندره هس، سالیانه مبلغ یک هزار و هشتاد تومان به علاوه یک صد و هشتاد پهلوی خواهد بود و در موقع ختم قرارداد، در صورتی که کنترات مشارالیه تجدید نشود، مبلغ پنجاه پهلوی خرج سفر تأدیه خواهد شد.

ریاست وزراء: مهدی قلی، [(مهر)]: (ریاست وزراء) وزیر مالیه: حسن تقی زاده، [(مهر)]: (وزارت مالیه)
وزیر معارف: یحیی، [(مهر)]: (وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه)
در جلسه ۲۳ / ۲ / ۱۳۱۰ توسط آقای وزیر مالیه تقدیم شده است.



■ [سند شماره ۷]

[(نشان شیروخورشید)]

مجلس شورای ملی

دوره ۸ تقنینیه

مورخه نهم دی ماه ۱۳۱۰

قانون اجازه تجدید استخدام مادام آندره هس معلمه و مدیره مدرسه دارالمعلمات

ماده واحده: دولت مجاز است قرارداد استخدام مادام آندره هس تبعه دولت فرانسه را برای مدت دو سال از اول خرداد ۱۳۱۰ به جهت معلمی و مدیری مدرسه دارالمعلمات در حدود مقررات قانون مصوب ۱۷ حوت ۱۳۰۳ تجدید و تمدید نماید. حقوق مادام آندره هس، سالیانه مبلغ یک هزار و هشتاد تومان به علاوه یک صد و هشتاد پهلوی خواهد بود و در موقع ختم قرارداد، در صورتی که کنترات مشارالیه تجدید نشود، مبلغ پنجاه پهلوی خرج سفر، تأدیه خواهد شد. این قانون که مشتمل بر یک ماده است در جلسه هفتم دی ماه یک هزار و سیصد و ده شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید. رئیس مجلس شورای ملی، [(امضا)]: (دادگر).

دوره ۸ تقنینیه

مورخه ۱۳۱۰/۱۰/۲۵



مجلس شورای ملی

شماره ۲۴۷۰

ضمیمه روزنامه

قانون اجاره تجدید استخدام مادام آذر و پس متعلقه و مدیر مدرسه دارالمعلمیات
 مادام آذر و دولت مجازات قرارداد استخدام مادام آذر و پس متعلقه و دولت در آن برای مدت
 دو سال از اول خرداد ۱۳۱۰ بجهت منق و مدیری مدرسه دارالمعلمیات در حدود مقررات قانون مصوب ۱۳۰۷
 تجدید و تمدید نماید حقوق مادام آذر و پس سالانه مبلغ پنجاه و شش تومان و یکصد و شصت و پلوی خواهد بود
 موقع تخم قرارداد در صورتیکه ثمرات شایسته تجدید و نیز مبلغ پنجاه و شصت و پلوی خرج نفقه نماید خواهد شد
 این قانون در مجلس شورای ملی در جلسه هفتم و یازدهم اردیبهشت ۱۳۱۰ در کمیسیون مجلس شورای ملی می رسد

رئیس مجلس شورای ملی